

Kežmarská prechádzka

Organizátori tradičných školských výletov a geografických exkurzií do Tatier musia niekedy dosť imprimovať, pretože im obvyklá tatranská nepohoda často hatí pôvodný starostlivo pripravovaný plán vysokohorských túr. Keď sa ostré končiare a hlboké doliny zahalia do takzvanej bielej tmy, stáva sa aktuálnym náhradný program v pohostinnejšej podtatranskej krajine. Medzi cieľmi bohatej ponuky spišského regiónu by nemalo chýbať mesto Kežmarok. Čitateľom ponúkame námet na optimálne poznávanie tohto nádherného starobylého mestečka. Ak Kežmarok žije po stáročia v tieni bohatej a slávnej Levoče, neznamená to, že by sa svojmu odvekému mestskému rivalovi nemohol rovnať. Prechádzka po meste nám ukáže, že kežmarské pamätihodnosti sú porovnateľné s levočskými a navyše tu nachádzame niečo, čo v meste Majstra Pavla chýba, je to mestský hrad a bezprostredná vizuálna prítomnosť Tatier.

Kežmarok je prostredným z troch okresných miest ležiacich pri rieke Poprad. Od mesta Poprad je vzdialené 15 kilometrov od mesta Poprad, Stará Ľubovňa leží asi 30 kilometrov dolu prúdom tejto peknej rieky tečúcej cez Dunajec a Vislu až do Baltského mora. Starobylé mesto ležiace na dohľad od Tatier založili v 13. storočí nemeckí kolonisti na mieste starších slovanských osád. Názov Kežmarku je zložený z dvoch nemeckých slov Käse (syr) a Markt (trh), pretože bol miestom, kde sa na trhu predával výborný syr. Kežmarčania získali od panovníka mnoho mestských výsad, jednej sa však od uhorského kráľa akosi nevedeli domôcť. V udelení práva skladu umožňujúceho mestu ovládnuť tranzitný obchod medzi Uhorskom a Poľskom im vehementne bránili ich odvekí rivali Levočania. Spor medzi dvomi pyšnými spišskými mestami prerástol do takzvanej storočnej vojny. V novších dejinách podtatranského kraja vzniklo ďalšie mestské súperenie vedené medzi Kežmarkom a

Popradom. Košicko-bohumínska železnica dobudovaná rokoch 1871 až 1875 narušila na Spiši tradičné siločiarly moci a prosperity. Mesto Poprad ležiace v jej tesnej blízkosti získal nad Kežmarkom vzdialenejším od tohto nositeľa pokroku zjavnú ekonomickú výhodu. Podobná situácia nastala aj v prípade Levoče, ktorú hospodársky a neskôr aj administratívne predčila Spišská Nová Ves. Utlmenie rozvoja Kežmarku a Levoče sa podpísalo pod uchovanie starobylého vzhľadu oboch spišských miest, ktorý je dnes tak turistický príťažlivý a zaujímavý.

Okrem množstva hodnotných pamiatok je súčasný Kežmarok aktraktívnym turistickým cieľom aj vďaka mimoriadnym historickým väzbám k neďalekým Tatram. Prvý známy turistický výlet do tatranskej prírody absolvovala v roku 1565 kežmarská hradná pani Beata Laská s spolu s ňou niekoľko kežmarských mešťanov. Odvážny počín emancipovanej ženy nenašiel pochopenie u jej manžela

Alberta, ktorý ju za túto trúfalosť uvrhol do hradnej temnice. Keď sa o niekoľko desaťročí odštartoval vedecký záujem o tajomstvá tatranskej prírody opäť bol pritom ako prvý Kežmarok. Z miestneho evanjelického gymnázia sa na prvé tatranské výskumné výpravy vydali tamojší profesori David Fröhlich, Juraj Buchholtz mladší, Juraj Bohuš a Kristián Generisch, oduševneným Tatrancom bol aj osvietený kežmarský kazateľ a nadšený prírodovedec Tomáš Mauksch. V školských lavičkách tejto modernej školy vyššieho typu asi uzrel svetlo sveta slávny dobrodružný cestopis *Simplicissimus hungaricus seu dacianus* so vzrušujúcim opisom výletu skupiny študentov do Vysokých Tatier.

Účastníkov prechádzky po meste Kežmarok môže autobus vysadiť na parkovisku pri železničnej stanici a potom môže na nich čakať na veľkom parkovisku pri evanjelických kostoloch na opačnej strane mestského centra, kde sa poznávací prechádzka skončí.

Kežmarok sa radí k mestám, v ktorých si aj železničná stanica (1) zaslúži našu pozornosť. Pekná secesná staničná budova je od okraja historického centra vyhlásené za pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry vzdialená len asi 300 m. Centrum ležiace na opačnom brehu rieky Poprad sa rozkladá okolo dvoch hlavných ulíc vytvárajúcich na pláne mesta písmeno V. Prvou z nich je Ulica Dr. Alexandra, ktorou sa vydáme smerom k radničnej veži. Na radnicu sa však pozrieme neskôr, pretože zhruba v polovici dĺžky odbočíme do uličky vľavo. Dovedie nás na komorné Kostolné námestie ležiaceho vnútri vidlice dvoch hlavných ulíc Kežmarku. V jeho strede stojí Bazilika povýšenia Svätého kríža (2). Jeden z najväčších gotických kostolov na Slovensku je súčasťou chrámového areálu ohraničeného obranným múrikom spolu s historickou budovou fary a pôvabnou renesančnou zvonnicou. Na výzdobe jej

Vizuálny kontakt Kežmarku s Tatrami je uchvatný.

fasád môžeme vysvetliť ako sa tvorí sgrafito. Tichou ulicou s názvom Starý trh sa presunieme do blízkosti kežmarského hradu. V ľavom domovom rade stojí typický spišský remeselný dom (3) dnes využívaný ako Mestské kultúrne stredisko. V ohybe ulice nachádzame kompaktnú skupinu meštianskych domov garbiarov a iných remeselníkov.

Skôr, ako začneme prehliadku hradu, odbočíme na Novú ulicu vedúcu do parku vybudovaného na mieste vysušených rybníkov vybudovaných pred severnými mestskými hradbami. V parku sa nachádza barbakan (4), zvyšok pevnostky, ktorá pôvodne chránila vstup do mesta cez zaniknutú Nižnú bránu. Bol súčasťou mestského opevnenia s hradbami dlhými 2 km, ktoré ohraničovali vnútorné mesto s rozlohou 20 ha. Mestské brány ako aj väčšina hradieb sa nezachovala. Jednou z mála zachovaných fortifikačných pamiatok je okrem barbakanu aj bašta (9) na ulici Priekopa na opačnom konci mestského centra. Do mestského opevnenia bol začlenený Kežmarský hrad (5) s vchodom z Hradného námestia. Označuje sa síce ako mestský hrad, ale mestu pôvodne nepatril. Bol majetkom šľachty, ktorá s Kežmarčanmi bývala často na vojnovej nohe. Spomedzi kežmarských hradných pánov je okrem spomínanej priekopníčky tatranskej turistiky Beaty Laskej verejnosti známy najmä Imrich Thököly, vodca jedného zo stavovských povstaní proti Habsburgovcov v nepokojnom 16. storočí. Jeho hrobku môžeme vidieť v novom evanjelickom kostole. Zrúcaninu hradu vyhoreného v roku 1787 začali obnovovať začiatkom 20. storočia a dnes je v podstate celistvo zachovanou národnou kultúrnou pamiatkou. Prehliadka hradného múzea zahŕňa okrem historických interiérov aj prehliadku hradieb s krásnymi výhľadmi na mesto s tatranskou siluetou v pozadí.

Od hradu k mestskej radnici vedie hlavná mestská komunikácia s pôvodnou historickou zástavbou spišských meštianskych domov. Bližšie k hradu sa nazýva Hradné námestie, na ktorom sa nachádza paulínsky kostol (6) postavený v roku 1650 ako náhrada za dnešný farský kostol vtedy využívaný evanjelikmi. Na Hradné námestie nadväzuje Hlavné námestie upravené na pešiu zónu. Pri budove mestskej radnice (7) s vysokou vežou sa spája s Ulicou Dr. Alexandra. Pôvodne stredoveká samostatne stojaca stavba s klasicistickou fasádou je dodnes sídlom mestského úradu. Naľavo od radnice sa nachádza budova Reduty (8). Jej súčasný

vzhľad vznikol klasicistickou prestavbou renesančného panského domu so strážnou vežou.

Historické centrum Kežmarku opustíme po Hviezdoslavovej ulici cez miesto, kde kedysi stála Vyšná brána slúžiaca pocestný smerujúcim do Levoče. V časti mesta, ktorá pôvodne ležala za mestskými hradbami nachádzame pamätihodnosti postavené kežmarskými evanjelikmi. Je tu drevený artikulórný evanjelický kostol (10) zaradený do zoznamu pamiatok UNESCO a vedľa stojaci nový evanjelický kostol. Starý kostol s bohatou vnútornou umeleckou výzdobou, aká nie je pre evanjelické chrámy typická, je príležitosťou vysvetliť účastníkom prehliadky v čom spočívali obmedzenia vo výstavbe protestantských kostolov stanovené v takzvaných šopronských artikuloch prijatých v roku 1681. Prehliadka nového kostola z roku 1894, pre ktorý tieto obmedzenia už neplatili, zahŕňa vstup do prístavby mauzólea spomínaného Imricha Thökölyho, známeho pod prezývkou kurucký kráľ. Na záver kežmarskej prechádzky sme si nechali budovu evanjelického lýcea (11) v parčíku, v ktorom študovalo viacero osobností slovenskej kultúrnej histórie a spomínaní prví vedeckí bádatelia Tatier.

Ján Lacika

Zaujímavosti mimo trasy

Východne od mesta sa dvíha pahorkatina s výhľadmi na mesto s Tatrami v pozadí. Prístup do nej je po ulici J. Záborského. Vedľa cesty z Kežmarku do Popradu stojí historická vodná elektrárň Turbína, od centra mesta je vzdialená asi 2,5 km. Do renesančného kaštieľa v Strážkach pri Spišskej Belej je to asi 5 km, v centre tohto malebného mestečka objavíme múzeum miestneho rodáka Jozefa Maximiliána Petzvala. Medzi vystavenými exponátmi nechýba jeho prevratný objektív, vďaka ktorému ľudia počas fotografovania už nemuseli dlhé minúty stáť nepohmute pred fotografickým aparátom. Nové možnosti turistického využitia sa ponúkajú v Levočských vrchoch, ktoré boli ešte donedávna verejnosti neprístupným vojenským výcvikovým priestorom.

Kežmarok, ktorý je sídlom okresu Prešovského kraja, bol k 1. 1. 2017 domovom 16 562 obyvateľov. Mohlo by ich byť aj viac, keby v roku 1996 mesto neprišlo o časť katastrálneho územia s panelovým sídliskom Záľubica pričleneným k susednej obci Ľubica.

